

რომლის მსოფლშეგრძნება გაემიჯნა შუასაუკუნეების რელიგიურ-დოგმატიკურ ეთიკას და რომელმაც ადამიანური ცხოვრების იდეალი ზეციდან დედამიწაზე ჩამოიგანა, ერთადერთი დასაყრდენი წარსულის ფილოსოფიურ ამროვნებაში თავისი ბუნებრიობით და ჰუმანური ორიენტაციით, მხოლოდ და მხოლოდ არისტოტელეს ეთიკური კონცეფცია უნდა ყოფილიყო. შუა საუკუნეებში რელიგიური დოგმატიზმისადმი დაპირისპირება საზოგადოდ არისტოტელეს ფილოსოფიაზე დაყრდნობით ხდებოდა. სწორედ ამგვარი ხაზით ვითარდებოდა ფილოსოფიური ამრი XI–XIII საუკუნეების არაბულ, ბიზანტიურ და ევროპულ ამროვნებაში.

არისტოტელეს ეთიკაზე დაყრდნობით რუსთველი რენესანსულ ამროვნებას უახლოვდება. სწორედ რენესანსის უშუალოდ წინა ეპოქა იყენებდა არისტოტელეს რელიგიურ-დოგმატიკური მსოფლშეგრძნების წინააღმდეგ.

ქართული ეპოსისა და *ვეფხისტყაოსანი*

ვეფხისტყაოსნის სიუჟეტის განვითარებაში ძირითადი მომენტი ხვარაზმ-შაჰის ძის „მოპარვით მოკვლის“ ეპიზოდი. ნესტანი შექმნილ კრიტიკულ სიტუაციაში უკეთეს გამოსავალს ეძებდა. მისი აზრით, ერთი კაცის, სასიძოს მოკვლა საკმარისი იყო იმისთვის, რომ ფარსადანს გარიელისათვის მიეთხოვებინა საკუთარი ასული და ნესტანი და გარიელი ინდოეთში გაემეფებინა. მაგრამ „ხვარაზმ-შაჰის ძე პირადად უდანაშაულო“ (28, გვ. 177), „პერსონალურად უზაკველი“ (24, გვ. 210) იყო. ამიტომაც გმირთა მოქმედებამ პოემის კომენტატორთა ერთგვარი გაკვირვება დაიმსახურა. ნიკო მარი წელა: „Убийство надлежало совершить путем „праведным“, щадя кров невинных“ (408, გვ. XXXIX). მეცნიერის აზრით, გარიელი ამ საქმეს ასრულებდა „вдовольно рискованной для чести героя форме“ (*იქვე*). მაგრამ მას შემდეგ რაც რუსთველოლოგთა სიმკპათია პოემის შეყვარებული წყვილის მიმართ გამოიკვეთა („გარიელი... ავტორის საყვარელი სასიქადული გმირია“; „სამართლანი გზით სიარულმა კდემამოსილ ქალწულ ქალს ხელში ააღებინა მკვეთრი მახვილი“ – 25, გვ. 182 ; 24, გვ. 210), გაჩნდა ერთგვარი ცდუნება, რომ ნესტანისა და გარიელის მოქმედება პოეტის საგანგებო ჩანაფიქრად მიეჩნიათ და თავისებურად გადაეაზრებინათ პოემის კომპოზიცია. ამ თვალსაზრისიდან გამომდინარეობდა პ. ბერკოვი, როდესაც ამტკიცებდა, რომ *ვეფხისტყაოსნის* კომპოზიციაში

შეინიშნება ერთგვარი პარალელი დოსტოევსკის „დანაშაულსა და სასჯელთან“, და რომ პოემის პირველი ნაწილი ესაა „История невольной вины Тариела и Нестан“; მეორე ნაწილი – ამ პირველისგან აუცილებლობით გამომდინარე, ისტორია „их страдания“. მესამე ნაწილი კი არის „возрождение Тариела к новой жизни и освобождение Нестан-Дареджан из плена“ (337, გვ. 77). ამის დასასაბუთებლად მკვლევარს დასჭიდა იმის მტკიცება, რომ ნესტან-დარეჯანმა შეიგნო თავისი დანაშაულის სიმძიმე, რომ იგი ამხილა სინდისმა, რის გამოც ნებაყოფლობით წავიდა ქაჯეთში (337, გვ. 72). მაგრამ პ. ბერკოვის საბუთები გექსტის არასწორ გაგებაზეა დაფუძნებული. როგორც ა. ბარამიძემ მიუთუთა, პოემის გექსტი არ გვაძლევს საფუძველს ვილაპარაკოთ ნესტანის მიერ დანაშაულის შეგნებაზე და ამდენად არც პოემის პ. ბერკოვისეული გააზრება შეიძლება იყოს მართებული (326). მაგრამ ნესტანის და გარიელის საქციელს ერთხმად მაინც ვერ ურიგდება ქართული სამოგადოებრივი აზრი.¹ მაგალითად, ფეოდალური საქართველოს სამართლებრივი ნორმების მკვლევარის, ი. სურგულაძის აზრით, „ნესტანისა და გარიელის ამ შეცდომას – ხვარაზმშას უფლისწულის მკვლელობას სხვა სახელი არ შეიძლება მოენახოს, თუ არა დანაშაული“ (220, გვ. 101).

ნესტანის და გარიელის საქციელს, ბუნებრივია, რომ ვერ შეურიგდა ქართული ქრისტიანული ეკლესია. პოემაზე ქრისტიანული რელიგიის მესვეურთა თვალსაზრისი რომ გავითვალისწინოთ, განვიხილოთ საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის, კალისტრატე ცინცაძის (კ. ეკაშვილის) მიერ *ვეფხისტყაოსნის* მსოფლმხედველობაზე დაწერილი სპეციალური წერილი².

¹ ბერკოვისეული ცდა *ვეფხისტყაოსნის* კომპოზიციაში ამგვარი იდეური ჩანაფიქრის ამოცნობისა მოგიერთი მკვლევარის ნაწერებში გაგრძელდა, მხოლოდ ბერკოვზე მითითების გარეშე. *ცოდვა, ცოდვის განჯვით გამოსყიდვა, ბედნიერება* – რუსთაველის პოემის ფარულ ქვეტექსტად იქნა მოაზრებული. რამდენადაც ეს თვალსაზრისი არაა დამყარებული *ვეფხისტყაოსნის* გექსტის მონაცემებზე და არც პოემის ამგვარი ინტერპრეტირების შესაძლებლობის თეორიული საფუძვლების ძიებაზე, მსჯელობა შეიძლება მხოლოდ ამ გიპის კვლევა-ძიების მეთოდოლოგიურად მცდარობაზე.

² კ. ცინცაძის აზრს პოემაზე საგანგებოდ იმიტომაც ვიხილავთ, რომ კათოლიკოსი, განსხვავებით აღორძინების ხანის სხვა მესვეურთაგან, ცდილობს პოემა იმგვარად განმარტოს, რომ იგი ქრისტიანული ეკლესიითვის მისაღები გახადოს. კ. ცინცაძე არ უპირისპირდება *ვეფხისტყაოსანს*, პირიქით. მაგრამ განსაკუთრებით საყურადღებო ის

კალისტრატე ცინცაძის აზრით, „დავარ ქაჯის მოწაფე (ნესტანი-ეხ.) აღრე იწყებს „ღიაცურად“ ცხოვრებას – თავისუფლად აწარმოებს სააშიკო მიწერ-მოწერას, ეძებს გარიელთან საიდუმლოებით მოცულ შეხვედრებს, ერევა ისეთ საქმეებში, რომლებიც მას არ ეკითხება, იხენს თვალხარბობას და სულსწრაფობას, ოცნებობს მამის სიცოცხლეშივე ხელმწიფედ გახდომას და, საზოგადოდ, ბრუნავს მხოლოდ პირადი გრძნობების დაკმაყოფილებისათვის, რამაც ჩააგდო როგორც ვიციტ, განსაცდელში, თვით ნესტანი, გარიელი და ინდოეთიც თავისი მეფე-დედოფლით” (73, გვ. 246). გარიელი „სავსებით მოკლებულია ინიციატივას. ნესტან-დარეჯანის დაკარგვამდე ის არის აღმასრულებელი ამ თვითნება უფლისწულის ახირებისა და ბოროტი რჩევა-დარიგებისა” (73, გვ. 242). ნესტანის და გარიელის თათბირის დასასრულს „ნესტანი იძლევა ისეთ რჩევას, რომელშიაც შეზავებულია ცრუობა, ურცხვობა, ვერაგობა, მშობელთა უპატივცემულობა, მეფის დამცირება-შეურაცხყოფა, ქვეყნისა და სამშობლოს განწირვა და მხოლოდ და მხოლოდ თავმოთენობა” (73, გვ. 243). დაბოლოს, კათოლიკოსის აზრით, „ბოროტად დაწყებული საქმე ბოროტადვე გათავდა: ნესტანი გადაკარგეს, გარიელი გაიჭრა „ძებნად მისა“ და ინდოეთი ჩაუვარდა მტერს ხელში” (73, გვ. 244).

ამრიგად, კ. ცინცაძის მსჯელობიდან გამომდინარე, ქრისტიანული ეკლესიისთვის მიუღებელია სწორედ ის, რაც რუსთველის პოემის სული და გულია: ნესტანისა და გარიელის პიროვნება, მათი ცხოვრებისეული, მოქმედი ფილოსოფია; მაღალი ადამიანური იდეალები და ბრძოლა შუასაუკუნეების გრაღიციების წინააღმდეგ, კათოლიკოსს ბოროტებად მიაჩნია ის, რაც, პოემის გმირთა აზრით, უმაღლესი სიკეთეა, რაც „მართალი სამართლის ქმნაა” და „რაც ხმელ ხეს გაანედლებს”.

მე ვფიქრობ, რომ ქრისტიანული ეკლესიის პოზიციიდან გამომდინარე კათოლიკოსის აზრი სავსებით კანონზომიერია. მაგრამ კ. ცინცაძე არ არის თანმიმდევრული. მის მიერ წარმოდგენილი იდეურ-შინაარსობრივი ანალიზი პოემისა ტენდენციურია. საქართველოს ეკლესიის საჭეთმპყრობელის კეთილშობილური ჩანაფიქრი ნათელია. მას ბოლშევიკური იდეოლოგიის ბატონობის პირობებში ჩვენი ეკლესიის შერყეული ავტორიტეტის ასამაღლებლად სურს დაამტკიცოს, რომ რუსთველი ქრისტიანია და ღიდი პოეტის აზროვნება

არის, რომ კათოლიკოსის აზრით, პოემაში მაინც მიუღებელია სწორედ ის, რაც რუსთველის აზროვნების იდეალია.

ორთოდოქსულ ქრისტიანულ ამრს მიჰყვება. როგორ ასაბუთებს კათოლიკოსი თავის ჩანაფიქრს? როგორ უხუჭავს თვალს მის მიერ ბოროტად მიჩნეულ ნესტანისა და გარიელის მოქმედებას? კალისტრატეს ამრით, პოემა მაინც ქრისტიანულია იმიტომ, რომ პოემის მთავარი დადებითი მოქმედი პირი არის თინათინი, ხოლო ნესტანი უარყოფითი პერსონაჟია. პროლოგი, რომელშიც გარიელია მიჩნეული პოემის მთავარ მოქმედ გმირად, კ. ცინცაძის ამრით, რუსთველის დაწერილი არ არის. და აი, კათოლიკოსის ჩანაფიქრით, პოემაში გამოიკვეთა ქრისტიანული მრწამსის ქვაკუთხედი: „წყალობაჲ მნებაჲს და არა მსხუერპლი, რამეთუ არა მოვედ წოდებად მართალთა, არამედ ცოდვილთა სინანულად“ (მათ. 9, 13). მისი ამრით, ქრისტიანულად განსწავლულმა „თინათინმა, მის მიერ მიწვეული გონიერი კაცის დახმარებით... ქაჯეთის ციხეში დაგყვევებული ინლოეთის უფლისწული განათავისუფლა“ (73, გვ. 247). მაგრამ ეს პოზიცია უკვე არათანმიმდევრულია. *ვეფხისტყაოსნის* იდეურ-მინაარსობრივი ხაზი ვერ იგანს იმ ტენდენციურ დალაგებას, რომელსაც მკვლევარი მასში ღებს.

კ. ცინცაძე აღარ ფიქრობს იმაზე, თუ როგორ მოხერხდა ნესტანისა და გარიელის მიერ ჩადენილი „ბოროტების“ გამოსყიდვა; გარიელისა და ნესტანის აღორძინება ახალი ცხოვრებისაკენ; როგორ მოახერხეს ქრისტიანულად განბრძნობილმა თინათინმა და „მის მიერ მოწვეულმა გონიერმა კაცმა“ გმირების გამოყვანა განსაცდელიდან. პოემა ამ კითხვაზე პირდაპირ პასუხს იძლევა: ავთანდილის მიერ ნესტანის კვალის მიგნებაში გარდამტეხი მომენტი არის ავთანდილის მიერ ჭაშნაგირის მოკვლა. ჭაშნაგირის მოკვლის შედეგად გაიგო ავთანდილმა დიდი ხნის სანეგარო ამბავი – ნესტანის თავგადასავალი და ადგილსამყოფელი. *ქრისტიანული ეთიკის თვალსაზრისით* არის თუ არა ჭაშნაგირის მოკვლა ხვარაზმ-შაჰის ძის მკვლელობაზე ნაკლები დანაშაული? არავითარ შემთხვევაში! მართალია, რუსთველი ამ ამბავს თითქოს უფრო „ჩქმალავს“ და მასზე უფრო ნაკლებად ამახვილებს ყურადღებას, მაგრამ ეს მხოლოდ იმიტომ, რომ ხვარაზმ-შაჰის ძის მკვლელობა უფრო მნიშვნელოვანია სიუჟეტის განვითარებისათვის. იგი მკითხველსაც უფრო აკვირვებს და აფიქრებს. მაგრამ ეს იმიტომ, რომ ამ საქმის ჩამოგონებელი ნესტანია. ჭაშნაგირის მკვლელობის ჩამოგონებელი კი – ფაგმანი (ჭაშნაგირის მკვლელობა, ფაგმანის მნებობიდან გამომდინარე, არ გვეუცხოება. ნესტანის მაღალმორალური სახის ფონზე კი მისი გადაწყვეტილება სასიძოს მოკვლისა გვაფიქრებს). ქრისტიანული მორალის თვალსაზრისით კი ეს მომენტები

მხედველობაში არ მიიღება. პირიქით, შეიძლება ვიფიქროთ, რომ ავთანდილის საქციელი თითქოს უფრო მძიმე დანაშაულიცაა. ავთანდილმა უდანაშაულო კაცი მოკლა „სიძვის ღიაცის“ შესმენით. გარიელმა კი ანალოგიური საქციელი ჩაიდინა მიჯნურის და მომავალი დედოფლის დავალებით. გარიელის საქციელს კეთილი ჩანაფიქრი აქვს: სიყვარულის გამარჯვება, მიჯნურთა შეერთება, ინდოეთის სრული დამოუკიდებლობის შენარჩუნება. ავთანდილი კი ყოველივე ამას მხოლოდ „სიძვის ღიაცის“ კაპრიზით აკეთებს და არ არის დარწმუნებული, რომ მის მოქმედებას რაიმე დადებითი შედეგი დანამდვილებით მოჰყვება. ის უბრალოდ ცნობისმოყვარეობით მოქმედებს: „ამა საქმისა ვერ-ცნობა, – თქვა, – ჩემი სიძუნგე არსა“ (1109). ავთანდილმა ჯერ ჭაშნაგირის მცველები დახოცა:

თვითო ხელი ყელსა მიჰყო, მუნვე მისცა სულთა ხდასა,
თავი თავსა შეუტაკა გაურია გვინი თმასა (1114).

შემდეგ ჭაშნაგირის საწოლისაკენ გაემართა:

ხელ-სისხლიანი ავთანდილ შეღვა განითა ჯანითა;
ველარ აესწრა, იღუმალ მოკლა, ვერცა თუ ვცანითა,
ხელი მოჰკიდა, მიწასა დაასკვნა, დაკლა ღანითა (1115).

ავთანდილმა ბოროტმოქმედების კვალის დასაფარავად ჭაშნაგირის გვაში სარკმლიდან ზღვაში გადააგდო. ხოლო ფაგმანის ცნობისმოყვარეობის დასაკმაყოფილებლად მისი უკანასკნელი დავალებაც შეასრულა: „ბეჭდითურთ თითი მოჰკვეთა“ (1116).

ამგვარად, ავთანდილმაც ბოროტი საქმე ჩაიდინა, მაგრამ იგი ბოროტად არ დამთავრდა. პირიქით, თითქოსდა სწორედ ამის პასუხად ავთანდილს აუსრულდა ნანატრი: ფაგმანმა იმავე საღამოს ნესტანის ადგილსამყოფელი აუწყა.

ასე რომ, პოემა არ მიჰყვება კათოლიკოსის ჩანაფიქრს.

ქართული ეკლესია, ძველად, ე. წ. აღორძინების ხანაში, უფრო თანმიმდევრულად მსჯელობდა, როცა არაქრისტიანულად მიაჩნდა რა ნესტანის და გარიელის მოქმედება, თვლიდა მათ პოემის მთავარ გმირებად და პოლემიკას უმართავდა რუსთველს. აღორძინების ხანის ქართულ ეკლესიას არ ამოძრავებდა ის გენდენცია, რამაც აიძულა კალისგრაფე ცინცაძე არათანმიმდევრული ყოფილიყო. ამიტომაც მსჯელობდა რა ქრისტიანულ ეთიკაზე დაყრდნობით, ქართულ ეკლესიას პოემა ქრისტიანული მნეობისათვის მიუღებელ ნაწარმოებად მიაჩნდა. ამკარად ქართული ეკლესიის ერთი ფრთის განწყობილებას გამოხატავს ის სტროფი, რომელიც აღორძინების ხანას პოემისათვის წაუშმდვარებია:

პირველ-თავი, დასაწყისი, ნათქვამია იგ სპარსულად,

უხმოთ ვეფხისგყაოსნობით, არსაა შეიქმს ხორცს, არ სულად, საეროა, არ ახსენებს სამებას ერთ-არსულად,

თუ უყურა მონაზონმან შეიქმნების გაპარსულად ¹.

ამ სტროფში (მისი ვარიანტითურთ: „არას გვარგებს საუკუნოს, რა დღე იქმნას აღსასრულად“), როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ჩამოყალიბებულია რამდენიმე კრიტიკული დებულება პოემის რელიგიური მსოფლმხედველობის თაობაზე:

1. *ვეფხისგყაოსანი* არსად თვლის ხორცს და არა სულს (67, გვ. 17); 2. პოემა ერთარსებად არ ახსენებს სამებას; 3. *ვეფხისგყაოსნის* რწმენა-მიბაძვა მონაზონს წარწყმელს; 4. პოემა საუკუნო, საიქიო ცხოვრებისათვის არავითარ სარგებელს არ გვაძლევს.

ამგვარად, უდავოა, რომ მოყვანილი შეხედულება პოემას არაორთოდოქსულ, ანტიქრისტიანულ² ნაწარმოებად თვლის ეთიკური თვალსაზრისითაც (1, 2 და 4 დებულება).

პოემის მორალურ-ზნეობრივ მხარეზე ალორძინების ხანის შეხედულების გასათვალისწინებლად უაღრესად საინტერესოა ვახტანგ VI ერთი განცხადება. პოემის 1712 წლის გამოცემაზე დართულ „განმარტებაში“ სწავლული მეფე საინტერესო ცნობას იძლევა: „უცოდინარობითა და სოფლის ნივთთა შემსჭვალვითა სამეძაოდ სთარგმნიდნენ მის რიგორისა და ბრძენ მეცნიერისა კეთილად ნამუშაქევისა სამუშაოსა“ (705, გვ. სპე). ამ ფრაზიდან აშკარად ჩანს, რომ 1712 წლისათვის გავრცელებული იყო პოემის „სამეძაოდ“ თარგმნა. ანტიქრისტიანულად განმარტავდნენ პოემის სწორედ *მორალურ-ზნეობრივ მხარეს*. ამ ძველ თვალსაზრისს ვახტანგმა პოემის ზნეობრივი მხარის ქრისტიანული მისტიკურ-ალეგორიული განმარტება დაუპირისპირა³.

¹ ეს სტროფი ერთ-ერთ ადრინდელ ჩანართად მიაჩნიათ: ა. გაწერილიას აზრით, მისი ავტორი „თამარის ეპოქას თუ არა ალორძინების პერიოდზე ადრინდელ ხანას მაინც უნდა ეკუთვნოდეს“ (50, გვ. 37). პ. ინგოროყვა ამ სტროფს XIV საუკუნით ათარიღებს (101, გვ. XXXVII), გრ. რუხაძე კი ალორძინების ხანის ჩანართად მიიჩნევს (206, გვ. 100). ყოველ შემთხვევაში, ამ სტროფს შემოუნახავს ყველა სხვა ცნობაზე უფრო ძველი კრიტიკული აზრი *ვეფხისგყაოსანზე* (67, გვ. 17).

² ვამჯობინებ ტერმინს „ანტიქრისტიანული“ და არა „არაქრისტიანული“. „არაქრისტიანული“ ნიშნავს არა ქრისტიანული რელიგიის, არამედ სხვა რელიგიის, ანდა ათეისტური პოზიციის აღიარებას. „ანტიქრისტიანული“ მე მესმის, როგორც ქრისტიანულ-ორთოდოქსული შეხედულებებისაგან რაღაცით განსხვავებული და მას ამგვარი დატვირთვით ვიყენებ.

³ ვახტანგმა *ვეფხისგყაოსნის* რელიგიურ-მისტიკური გააზრების შესაძლებლობა დაუშვა. მიუხედავად იმისა, რომ ასეთი კონცეფცია სიყვარულზე ორგანულია ვახტანგის პოეტური შემოქმედებისათვის (255),

პოემის ანტიქრისტიანულ ხასიათზე აშკარად მიუთითებდა კათოლიკოსი ანტონ პირველი:

შოთა ბრძენ-იყო, სიბრძნის-მოყუარე ფრიად,
ფილოსოფოსი, მეცეუწლი სპარსთა ენის.
თუ-სამ ჰსწადოდა, ღუთის-მეცეუწლიცა მაღალ,
უცხო-საკურუმლ პიიტიკოს-მესტიხე,
მაგრა ამაოდ დაჰშურა, საწუხ-არს ესე (607, გვ. 188).

ამ იამბიკოდან უდავოდ ჩანს, რომ ანტონ კათოლიკოსი დიდად აფასებს შოთას პიროვნებას, მის ნიჭს. მაგრამ ქრისტიანული ეკლესიის მამამთავარს უთუოდ იმის გამო მიაჩნია შოთას პოემია „ამაოდ დაშურომად“, რომ იგი პოემას არ თვლის თანმიმდევრულ ქრისტიანულ ნაწარმოებად. ანტონი გარკვევით წერს: „შოთა... იყო... თუ სამ სწადოდა, ღუთის მეცეუწლიცა მაღალ“. ამ სიტყვების ღღერისათვის მიღებული აკაკი შანიძისეული განმარტებით, კათოლიკოსი ამბობს: შოთა, რომ მოეწადინებინა, დიდი ღვთისმეტყველიც იქნებოდაო (243, გვ. 283; 31, გვ. 167-168) (ანდა სხვა შესაძლებელი განმარტებით: სადაც *სწადდა*, შოთა ღვთისმეტყველიც იყოო). მაშასადამე, ანტონ პირველის ამრით, რუსთველი პოგენციით იყო ღვთისმეტყველი: რომ მოეწადინებინა, მაშინ იქნებოდა (ან სადაც სურდა, იქ იყო) ღვთისმეტყველი. აქედან კი ის დასკვნა გამოდის, რომ რუსთველს *არ სურდა, ჭეშმარიტად არ სურდა* (ან ყველგან არ სურდა) ღვთისმეტყველება. ისეთი ნაწარმოები კი, რომლის ავტორს არ სურს იყოს ღვთისმეტყველი (ან რომელიც ყველგან

ვეფხისტყაოსნის ამგვარი განმარტებისას მეფე-კომენტატორი თვითონ არ იყო ღარწმუნებული საკუთარი თვალსაზრისის აბსოლუტურობაში. ამიტომ წერდა: „თუ უნდა ესეც არ იყოს და ისე იყოს, თარგმანი ხომ ასრე სჯობს“ (705, გვ. სჰმ). მეფეს კეთილშობილური განზრახვა ამოძრავებდა. მას უნდოდა პოემა დაეცვა სამღვდელთა ზოგიერთი წრის ღვეწისაგან და იმგვარად სცადა მისი განმარტება, რომ ეკლესიისათვის მისაღები გაეხადა: „ქუეყნის უფროსი ავის ღამშლელი კამს და ამაღ დაეშვერ“ (705, გვ. სჰმ). ვახტანგის განმარტება არ გაიზიარეს ქართული ეკლესიის მესვეურებმა და არც XIX საუკუნის რუსთველოლოგებმა. თუმცა ვახტანგის წრეში პოემის ამგვარი განმარტება გავრცელებულა. ვახტანგ VI-ის ამ თვალსაზრისის გავლენას განიცდის დავით გურამიშვილი (629, გვ. 22):

ოღესაც ბრძენმან რიგორმან შოთამ რგო იგავთ ხეო და,
ფესვ ღრმა-ყო, შრგონო უჩინა, ზედ ხილი მოიწოდა.
ორგზითვე ნაყოფს მისცემდა, ვისგანაც მოირხეოდა,
ლექი რუსთელისებრ ნათქვამი მე სხვისა ვერ ვნახეო და.

XX საუკუნის რუსთველოლოგთა მიერ უმთავრესად ვახტანგის „თარგმანის“ ძირითადი ხაზი ნაძალადევად და ხელოვნურად იყო მიჩნეული (28, გვ. 426).